

RUDOLF MEDEK (1890 – 1940)

Metodický list úroveň C

Na rozdíl od pracovních listů úrovně A a B pracuje se na úrovni C s krátkými ukázkami z rozmanitých děl Rudolfa Medka. Vybrané úryvky pocházejí z Medkových děl pro dospělé čtenáře, jsou tedy vhodné spíše pro studenty středních nebo vysokých škol. Jsou voleny tak, aby byly zastoupeny všechny hlavní žánry Medkovy tvorby: drama, poezie i próza (romány, povídky, memoáry i cestopisy).

Pracovní list je rozdělen do tří tematických částí: 1. *Válka, která zrodila i krásu*, 2. *V soukolí ruské revoluce*, 3. *Jizvy*. Každý z nich tvoří samostatný celek, učitel se tedy může rozhodnout, že Medkovu osobnost představí jen na jednom z nich.

Navržené otázky k úryvkům jsou modelové. Vzory odpovědí se vztahují vždy pouze k ukázkám, nelze je tedy považovat za analýzu celkového díla, z něhož úryvek pochází.

1. VÁLKA, KTERÁ ZRODILA I KRÁSU

- **Srpen 1914**

Báseň je převzata z knihy *Odvrhnutý básník*. Jedná se o výbor z Medkovy tvorby, který na počátku 21. století uspořádal Vladimír Justl a Ivan Medek.

(MEDEK, Rudolf, JUSTL, Vladimír, ed. a MEDEK, Ivan, ed. *Odvrhnutý básník*. Praha: Torst, 2002. Edice poezie; sv. 50, str. 25.)

1. *Kterými slovy autor popisuje válku?*

První dva verše této krátké básně jsou vlastně popisem válečného běsnění. Hlavním evokovaným smyslem je sluch: děla řvou, je slyšet „krok armád“ čili vojáků. Jejich pochod zní „temně“, což můžeme chápat jako výhrušně nebo strašidelně. Svět se dusí v krvi. Sloveso „dusit se“ naznačuje, že krve je veliké množství a lidi ochromuje. Autor také užil slova „svět“, aby zdůraznil rozsáhlost válečného stavu.

2. Kterými prostředky líčí postavení českých zemí na počátku války?

Třetí až sedmý verš jsou apostrofou, v níž se autor obrací k české zemi. Toto se ale dozvíme až v posledním sedmém verši, do té doby jsme taženi zvědavostí, s kým že to básník hovoří. Třikrát se v apelu objevuje slovo „nesmíš“ s gradací: od zákazu promluvit přes zákaz dýchat se vyjádření stupňuje až k zákazu žít. Česká země mlčí, neboť je zákazy zbavována života. „Junácký květ“ českého národa, tedy mladí muži, jdou umírat „v cizáckých službách“, rozuměj v uniformě Rakousko-Uherska. Smrt, která je čeká, je navíc potupná. Z veršů lze vyčíst Medkovo silné české vlastenectví a protirakouské cítění. Bojovat v rakouské armádě neznamená být za svou širší vlast, ale narukovat do cizího vojska, ve kterém muži neumírají jako hrdinové, protože neválčí za své ideály, ale za cizí zájmy. Poslední verš nejenže odhaluje dlouho utajovaného adresáta básníkovy soucitného projevu, ale má také jako jediný v básni formu otázky. Je to však otázka řečnická – po všech předchozích jednoznačných vyjádřeních je zřejmé, že autor je přesvědčen, že česká země je znásilňována a trpí.

- **Syn člověka**

(MEDEK, Rudolf. *Voják a Bůh Dionýsos*. 2. upravené a rozšířené vyd. Praha: J. R. Vilímek, 1931, str. 91-2.)

1. Převyprávěj svými slovy vyprávěný příběh.

V ruské armádě nebojovali jen pravoslavní Rusové, ale také příslušníci jiných národů a věřící jiných náboženství. Stalo se proto, že se na frontě střetli muslimové z Ruska se svými tureckými souvěrci. Skupina „ruských“ muslimů se jedné noci pokusila proplížit do tureckých zákopů. Turci po nich ale začali střílet, a proto se Rusové museli vrátit. Byli

postaveni před vojenský soud pro pokus o dezerci. Hájili se tím, že šli na výzvědy, ale soud tomu neuvěřil.

Jeden ze skupiny muslimů z Ruska byl během pokusu o přeběhnutí zastřelen. Jeho tělo zůstalo viset na drátech mezi nepřátelskými zákopy, a protože vytvořilo viditelný terč, nepřátelští vojáci skrze něj na sebe stříleli. Ani jedné straně nepřišlo na mysl, aby nebožtíka sundala z drátů a pohřbila.

Pozn.: Ačkoliv to nikde v textu Medek nezmiňuje, čtenáři se vkrádá analogie mezi tímto příběhem a příběhy čs. dezertérů z rakousko-uherské armády. Také oni vlastně opouštěli svoji „domovskou“ armádu a přebíhali na druhou stranu fronty, kde viděli lidi jim blízké, v jejich případě Slovany.

2. Odkud převzal Medek spojení „syn člověka“? Proč je v povídce použil?

Výraz „syn člověka“, který je také titulem povídky, pochází z Bible. Objevuje se již ve Starém zákoně, kde označuje „člena lidské rodiny“ neboli „jednoho z lidí“. V Novém zákoně je tento výraz jedním z Ježíšových titulů. Nejčastěji se s ním setkáváme v evangeliích, kde zaznívá pouze z Ježíšových úst. Ježíš mu dával přednost před jinými tituly, neboť spojení „syn člověka“ odkazuje jak na jeho přijetí lidské bídy, tak na jeho nebeský původ.

V ukázce z Medkovy povídky je výrazem „syn člověka“ označen muslim, kterého stihl krutý osud – pokus spojit se s lidmi na druhé straně fronty, které díky společné víře považoval za blízké, ho stál život. Po smrti je vystaven potupě, obě strany se k jeho mrtvole chovají neuctivě.

Vypravěč v posledních řádcích vyjadřuje lítost nad zesnulým vojákem („nebohý, nešťastný synek“) a naznačuje, že vojákův pokus o sblížení s muslimy v nepřátelských uniformách nebyl vůbec snadným činem („učinil trudné kroky“). Zároveň pokládá řečnickou otázku o příčinách takového jednání. Odpověď lze hledat právě v posledních slovech, kdy se označení „synek“ pro mladého vojáka mění na „syn“, „syn člověka“, tedy příslušníka lidského rodu v biblickém slova smyslu. Ježíšovo učení je v první řadě učení o lásce, odpuštění a blízkosti všech lidí. Válka však učí lidi krutosti a nedůvěře, přirozené lidské gesto sblížení je

chápáno jako slabost nebo zrada. Mrtvý mladík je terčem pohrdání podobně jako kdysi Ježíš na kříži. Vojáci ztrácejí schopnost vidět v zabitých lidské syny, jimiž oni sami také jsou.

Pozn.: První část odpovědi je sepsána podle článku Dominika Opatrného *Syn člověka*, publikovaného na stránkách s názvem *České katolické biblické dílo*, <http://biblickedilo.cz/bible-v-liturgii/liturgicky-rok-b/syn-cloveka/> [27. 7. 2014]

Maryla

(MEDEK, Rudolf. *Voják a Bůh Dionýsos*. 2. upravené a rozšířené vyd. Praha: J. R. Vilímek, 1931, str. 126-9.)

1. *Kdo je Maryla, jaký je její osud?*

Maryla je sirotek, nalezenec, dítě, kterému válka vzala rodinu i identitu. Její původ zůstává zahalen tajemstvím, dokonce ani muž, který o ni téměř od narození pečuje, neví, kdy se narodila, jaké je národnosti a vyznání, odkud pochází, kdo byli její rodiče ani proč ji opustili. Její pěstoun ji našel jako malé mimino v jednom „rozbitém městě“, v budově místní školy. Předtím městem prošly různé armády, ruská, německá, rakouská, takže nedokáže vůbec odhadnout, jak se na místo dostala.

2. *Co přinesla válka starému muži? Jak jeho vyprávění koresponduje s názvem celku „Válka, která zrodila i krásu“?*

„Vím jen, že mi ji přinesla válka,“ svěřuje se starý muž, Marylin pěstoun, svému posluchači. „Jí“ v této větě znamená Marylu, tedy adoptivní dceru. A pokračuje: „Válka byla hrozná, ale zrodila mi krasavici, potěchu mých starých očí a pomoc mým starým rukám, které ji nosily, hýčkaly, uspávaly.“ Jakkoliv byla tedy válka strašná, tomuto muži přinesla velkou radost. Zbavila jej samoty. Dala mu dceru, o niž se zpočátku s láskou staral (jeho ruce ji „nosily, hýčkaly, uspávaly“) a jež se později stala jeho oporou („pomoc mým starým rukám“). V neposlední řadě muž vyzdvihuje dívčinu krásu, která je potěšením pro jeho „staré oči“ a na kterou slavnostně připijí.

V tomto vyprávění jako by autor naznačoval, že i smrtonosná válka může zrodit šťastné příběhy a vyprodukovat krásu („Hle, válka, která zrodila i krásu“). Rozhodně však tato slova neznamení oslavu války: cítíme, že příběh má také svůj rub – neštěstí rodičů, kteří přišli o své dítě, utkvělý strach Maryly z vojáků... Koneckonců, v závěrečné větě úryvku je zřetelná připustka: válka zrodila i krásu, tedy nejen ji. Přesto však se tu snad ozývá básník, který i ve válečných dobách umí odhalit a ocenit půvab. A který se zamýšlí nad tím, jak se lidé vyrovnávají se svou válečnou zkušeností. Možná lze tento příběh, který v povídce Marylin přestoun vypráví, vnímat i na pozadí příběhu československého odboje? Tedy že válka byla krvavá a strašná, poznamenala naše životy, ale přinesla nám i radost: krásnou, svobodnou zemi.

Poznámka 1:

Název tematického celku „Válka, která zrodila i krásu“ je inspirován stejnojmennou statí Ladislava Soldána (in *Legie a múzy. K historii československých zahraničních vojsk v letech 1914-1920*. Literární archiv. Sborník Památníku národního písemnictví č. 40. Praha: Památník národního písemnictví, 2008, str. 63-82.) Soldán v ní analyzuje především legionářskou epeje, ale všímá si i dalších Medkových děl s válečnou tematikou.

Poznámka 2:

Maryla není jedinou Medkovou povídkou, v jejímž středu stojí postava nalezence. Medek tento motiv s oblibou používal ve své tvorbě pro děti (viz např. pracovní list úroveň B: *Číňánek Li*). Opuštěný sirotek obvykle bývá „adoptován“ vojáky čs. legií a ztotožní se s jejich ideály.

SHRNUTÍ: Jaké podoby má válka v ukázkách z Medkovy tvorby?

Na základě tří přečtených ukávek můžeme usoudit, že Medkova válečná a poválečná tvorba se neomezuje na čistě legionářskou tematiku, tedy že by jeho díla věnována první světové válce byla zaměřena pouze na oslavu boje čs. vojáků, kteří se v zahraničí bili za nezávislost Československa.

Nejblíže k legionářské literatuře má první ukázka, báseň naplněna vlasteneckým patosem, v níž autor hořekuje nad nešťastnou situací české země. Neváhá vyjádřit své národnostní cítění a z veršů je zřejmé, že Medek od samého počátku války věděl, za které hodnoty touží bojovat.

Druhá a třetí ukázka nemají přímý vztah k české otázce. Obě se ale vztahují k místům, kde bojovala ruská armáda, tedy k prostředí, které Medek osobně poznal. V obou příbězích se hovoří o krutosti války, která bere lidem život i důstojnost, činí z nich sirotky, odkázané na dobrodiní jiných. Přesto se však válce nedostává jednoznačného odsouzení. Ač nelidská a hrůzná, může výjimečně zrodit i pozitivní hodnoty.

Závěrečná poznámka:

Druhá a třetí ukázka pocházejí ze souboru povídek *Voják a bůh Dionýsos*, který je sice mnohem méně známý než legionářská epopěj, rozhodně však patří k vrcholům Medkovy tvorby. Pokud by učitel chtěl raději ve třídě pracovat s uceleným textem místo ukázek či doporučit studentům samostatnou četbu Medkova díla, jsou povídky z tohoto souboru určitě výbornou volbou. Jedna z nich – *Nejhodnější děvče z Groenendaelu* – vyšla samostatně roku 1999 v nakladatelství Akcent v Třebíči (MEDEK, Rudolf. *Nejhodnější děvče z Groenendaelu*. 2. samostatné vyd. Třebíč: Akcent, 1999. Akcent-Blok; sv. 20. ISBN 80-7268-035-8.).

2. V SOUKOLÍ RUSKÉ REVOLUCE

- **Opojná svoboda (květen 1917)**

(MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920*. 4, *V zajetí ruské revoluce*. Praha: J. Otto, 1934, str. 10-12.)

Ukázka pochází z Medkových válečných pamětí, je tedy autobiografickým dílem. V kapitole, odkud je úryvek, Medek hovoří o své návštěvě Kyjeva v květnu 1917. Přijel tam jako delegát Sjezdu československé veřejnosti na Rusi.

1. O které revoluci se v ukázce mluví?

Z podnázvu úryvku (květen 1917) i z informace na prvním řádku (dnes, v druhém měsíci revoluce) je zřejmé, že se hovoří o revoluci z února-března 1917. Tedy o převratu, jehož vůdci si přáli vést Rusko od samoděržaví k demokratické republice. Svědčí o tom i popis chování lidí, viz otázka 2.

2. Jak se podle autora lidé v revolučním Rusku chovají?

Autor popisuje tehdejší atmosféru v Rusku jako období „nekonečného mejdanu“ jak bychom snad řekli dnešními slovy. Lidé jsou bezstarostní, uvolnění, radují se a oslavují. Zdálo by se, že se zbavili všech existenčních starostí („Vypadá to, jako když z těch lidí nikdo nepracuje, ale přece jí a pije, má kde a s kým spát.“). Veřejný i soukromý sektor se udržují samovolně, bez nutnosti státní intervence („nebylo ani anarchie; vlaky a tramway přece jezdily, restauranty byly plny lidí a plny i vybraných jídel, mužící vozili obilí do měst“), všude vládne výjimečná nálada. Obyvatelé Ruska jsou podle autora opilí svojí svobodou.

3. Sdílí autor jejich pozici?

V prvním odstavci mluví Medek o „zvláštní, nepopsatelné chvíli“ pro Rusko a snad pro celý svět. Lidé prožívají „nejvyšší snad dosažitelný pocit svobody“. Zdálo by se tedy, že i on vnímá a prožívá výjimečnost okamžiku a nechává se jím strhnout.

Z posledního odstavce lze však vyčíst jeho obavy z následného vývoje. Říká, že se sice „raduje s radujícími“, ale na rozdíl od nich „ví, co je to starost“. Ví, že po chvílích opojení musí přijít vystřízlivění a bude potřeba řešit problémy.

Poznámka:

Autor zde zřejmě naráží především na to, že Rusko je stále ve válce a jeho pozice není příliš dobrá. Státní převrat také přinesl mnoho otazníků československým vojákům, kteří v ruském vojsku bojují a spoléhali se na vítězství Ruska ve válce. Březnovou revolucí totiž mj. začíná i rozklad armády, vojáci stále častěji odmítají plnit rozkazy. Ve svých pamětech Medek naráží na to, že pokus demokratizovat i armádu vedla k situacím, kdy vojáci hlasovali, zda splní či nesplní velitelův rozkaz. Zároveň se stále silněji projevuje bolševická agitace, která ovlivňuje i české vojáky. Viz např. tuto vzpomínku o situaci na frontě pár dní po slavném vítězství u Zborova (2. 7. 1917):

„Stávalo se jasným, že ruské vojenské velitelství nedovedlo úspěch Brigády využít a rozvinout. Ba, bylo jím úplně překvapeno a trochu i zmateno. (...) Ztráceli čas, den za dnem, takže Rakušané a Němci, pochopivše situaci, začali jednat sami. Iniciativa, tato svrchovaně důležitá věc ve válce, přecházela zcela nyní do jejich rukou.

Naším plukům začala být ovšem z této situace hlava trochu těžká. Jejich šiky řídly novými ztrátami, doplnění „novobranci“ nepřicházeli, výzbroj a výstroj se nezlepšovaly a jejich sousedé, na pravém, na levém křídle i v zálohách, propadali určitěji a určitěji nové agitaci živlů bolševických, hlásajících tehdy „válku válce“, smrt buržoasii a návrat do domovů pro rozdělení půdy.

Všude kolem nás – a už i mezi námi – se potulovaly desítky agitátorů. Bezmála jediný časopis, který tu bylo možno dostat, byla Leninova „Pravda“. (...) Neklid se začal projevat i u nás. Pojala mne úplná hrůza, když kteréhosi dne časně zrána přišel pro mne bratr Holeček se zprávou, že tři roty I. pluku odmítly jít do zákopů.“

MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920. 4, V zajetí ruské revoluce*. Praha: J. Otto, 1934, str. 90-91.

Vzhledem k tomu, že Medek psal své paměti až po válce, není zřejmé, zda byl skutečně takto skeptický již v květnu 1917, nebo zda mu tyto úvahy diktovala již prožitá zkušenost.

- **Rudé ultimatum (květen 1918)**

Ukázka pochází z románu Mohutný sen, který je čtvrtou částí slavné Medkovy legionářské epeje. Popisuje období nejintenzivnějších střetů mezi čs. legionáři a bolševiky. Snad právě proto byl právě tento román vydán roku 1980 v exilovém nakladatelství Konfrontace k 90. výročí Medkova narození.

(MEDEK, Rudolf. *Mohutný sen: legionářská epej*. Curych: Konfrontace, 1980, str. 171-2. Vychází po 40 letech nacistického a komunistického indexu poprvé v exilu.)

1. *Co sděluje ruská bolševická vláda československým vojákům prostřednictvím telegramu?*

Text telegramu odpovídá názvu, který jsme dali úryvku: rudé ultimátum. Navzdory dohodě mezi Masarykem a bolševickou vládou o přemístění čs. vojsk na západní frontu (viz

úvodní informaci k tematickému celku) jsou v květnu 1918 vojáci vyzváni k aktivní účasti na ruské komunistické revoluci a k přijetí ruského občanství. V opačném případě je jim vyhrožováno přísným trestem.

Pozn.: Někteří českoslovenští vojáci do rudé armády vstupovali dobrovolně, jak napovídá zmínka o „československých částech“ rudé armády. Nejznámějším příkladem je bezesporu spisovatel Jaroslav Hašek. Českoslovenští komunisté vyvíjeli silnou propagandu mezi vojáky čs. legií.

2. Jak reagují českoslovenští vojáci?

Reakci vojáků naznačuje již druhá věta prvního odstavce (*Ne, ne, ne, nechtěli, nemohli uvěřit.*) a je pak obsahem celého druhého odstavce. Příznačné je, že téměř všechny věty mají nevyjádřený podmět – oni nebo my. Vzhledem k tomu, že není nikde upřesněno, kdo jsou „oni“ nebo v dalších větách „my“, zdá se, že všichni přítomní vojáci, dokonce snad celé čs. vojsko reaguje jednomyslně. Již zmíněný údiv doprovází vyjádření nesouhlasu vojáků, zdůrazněný opakovaním částice *vždyť* (*Ale vždyť jsme chtěli do Vladivostoku; vždyť nám to slíbili; vždyť to s námi smluvili, vždyť nám o nic jiného neběželo*). Zjištěné emoce naznačuje i trojí opakování slova *odtud* (*chceme odtud, odtud, odtud...*), použití věty rozkazovací (*Ať nám dají pokoj!*), zvolací (*Proč bychom se měli stát ruskými občany, když si chceme vybojovat občanství československé!*) a řečnické otázky (*Proč bychom měli vstoupit do rudé armády a jezdit po celém Rusku „usmiřovat“, když už jsme vstoupili do československé armády a chceme domů, do Čech, na Moravu a do Slezska, na Slovensko?*). Věta „Nezajímají nás bílí ani červení, jsme bíločervení“ dále ukazuje, že se legionáři nechtějí přidat ani k jedné ze stran v občanské válce, chtějí bojovat za svůj vlastní cíl – nezávislé Československo.

3. Jak je v ukázce vyobrazen komunistický režim?

V závěru ukázky se hovoří o pěticípé hvězdě, jednom ze symbolů komunistického režimu. Je to sice hvězda, ale rodí se ze smrti, utrpení a chaosu a kape z ní na svět „*jen krev, zrada, podlost, nečestnost, lhavost, švindl...*“. Pomocí metafory je bolševický režim prezentován jako krvavý (krev je zmíněna dokonce dvakrát) a lživý, komunisté jsou lidé, kterým nelze důvěřovat.

• Českoslovenští bohatýři (červenec 1919)

Ukázka pochází z cestopisu *Do nekrásnější země světa, v němž Medek popisuje svoji cestu z Ruska domů. Jeho posláním jej vedlo přes Čínu, Japonsko a Havajské ostrovy do USA a*

Francie. Cestopis byl napsán brzy po návratu a kromě dojmů z cest obsahuje i mnoho osobních úvah, které bilancují působení čs. jednotek v Rusku.

(MEDEK, Rudolf. *Do nejkrásnější země světa*. Praha: Moderní nakladatelství E. K. Rosendorfa, 1922, str. 19.)

1. Jak podle této ukázky vnímali Rusové čs. vojáky v době jejich vítězných bojů s bolševiky?

Exulant Andrej Vladimírovič vypráví Rudolfu Medkovi anekdotu, příběh, který sám slyšel od některého českého legionáře. V Povolží zorganizovali vesničané svého druhu náboženský rituál: přinesli čs. vojákům jídlo (obětinu) a poklonili se jejich veliteli. Vše jako poděkování za to, že Čechoslováci z kraje vyhnali bolševiky (v textu se dokonce v této souvislosti mluví o „spáse“ – další slovo s náboženským podtextem). Z ukázky tedy vyplývá, že „běžní“ obyvatelé Ruska byli československým vojákům vděční, že se pustili do bojů s komunisty. O jejich vládu nestáli, sami je porazit nedokázali, nebo si to aspoň mysleli. Čechoslováci díky svým vojenským úspěchům dostávali auru bájných hrdinů z ruských bylin, bohatýrů typu Ilji Muromce.

Poznámka:

Otázka, jak ruské obyvatelstvo přijme válečný stav mezi Čechoslováky a komunisty, zřejmě čs. legionáře velmi trápila. Např. v románě *Mohutný sen* se k této problematice Medek několikrát vrací a probírá ji očima různých postav. Legionáři považovali Rusy za své bratry, bojovali přece společně v jedné armádě proti témuž nepříteli (Německu, Rakousko-Uhersku) a najednou by do nich měli střílet? Medek se v románě snaží i ukázat, jak upřímné bylo překvapení legionářů po prvních bojích (např. po dobytí města Penzy v květnu 1918): prostí občané nejenže se na Čechy nevrhli se zbraní v ruce jako na agresory, ale projevovali jim horlivě svůj vděk, že dokázali bolševiky zbavit moci.

Viz např. tento úryvek:

Perný se obával všeho toho, co přijde, až se probudí...

Neboť není přece možné, aby toto vše byla skutečnost! Kloudná skutečnost!

On... to jest... Čechoslováci dobyli a obsadili – jaksi zničehonic, ruské město Penzu! Kdyby to bylo aspoň někde v Haliči! Někde u Varšavy! Někde u Rigy! Ale tady, v centrální Rusi... kde snad nebylo nikdy válek. Aspoň obyvatelé poznají, jak to asi vypadalo na frontě. Aspoň pocítili vůni bubnové palby!

Oh, nemuset se probouzet!

Neboť koneckonců, je to válka Čechoslováků – s Ruskem...

S Ruskem?

Milý Josif se zachvěl. Nad tím, že je válka s Ruskem, i nad zpupností, jež mu současně vstoupila do hlavy! Neboť zpupnost mu řekla:

I houby! S jakým Ruskem? Všecko ruské v Penze jásá tyto dny a objímá na ulici vojáčky s bíločervenými stužkami.

Konec tyranie! Říkají kupčící, popi, úředníci a úředníčkové, báryšni a penzisti. (...) Zbavili jste nás komisarů, éto charašó! Spasibo vam, tovaryši Čechoslováci!“

MEDEK, Rudolf. *Mohutný sen: legionářská epopěj*. 1. vydání v exilu. Curych: Konfrontace, 1980, str. 226.

2. Co naznačuje text o možnosti Čechoslováků zvrátit vývoj událostí v Rusku?

Stěžejní je poslední věta ukázky: „*Všichni věřili – a nikdo ani prstem nehnul.*“ Ze slov, která Medek vkládá do úst klavírního virtuosa, vyplývá, že Rusové sice obdivovali čs. vojáky a bolševickému režimu se podvolovali nedobrovolně, zároveň však sami nebyli schopni nebo ochotni se do bojů zapojovat. V replice také Andrej Vladimírovič uvádí počet čs. legionářů na Sibiři a počet obyvatel Ruska. Je zřejmé, že pětapadesátitisícová armáda, jakkoli dobře vycvičená a snad i motivovaná, nemůže sama nic dokázat v tak ohromné zemi.

Poznámka:

Medek vkládá do úst Andreje Vladimíroviče myšlenku, kterou vyjadřuje i v jiných dílech, např. v dramatu *Plukovník Švec*. V Kazani obsazené čs. vojskem vede plk. Švec takovýto rozhovor s ruskými důstojníky z kazaňského štábu:

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Pane plukovníku, mám čest vám hlásit...

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: Štáb měl opět poradu...

ŠVEC: Opět poradu...

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Štáb měl dnes ráno opět poradu o situaci. Bylo rozhodnuto Kazaň držet všemi silami.

ŠVEC: Československými!...

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: ... i ruskými, a vůbec všemi prostředky. Je nemyslitelno vzdáti se města, takového města!

ŠVEC: Ano, takového města...

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Aspoň je nutno evakuovati všechny zásoby, raněné...

ŠVEC: Jsou tomu tři neděle, kdy jsem říkal totéž. Kromě zlatého pokladu nebylo vyvezeno nic. Na Urale, za Uralem, po celé Sibiři se organisují vojska, která nemají co na sebe a čím střílet. Z kazaňských zásob dvakráte tak silná vojska mohla být vystrojena.

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Bylo nutno poříditi soupis zásob.

ŠVEC: Mýlka, plukovníku. Bylo nutno vyvážet. Město bylo neustále obléháno nepřítelem. A vy jste dělali soupisy.

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Štáb je ochoten učinit vše, co je v jeho silách a moci.

ŠVEC: Nevím o nijaké síle. Vím jen, že štáb nemá nijaké moci. Postavili jste tři sta bojovníků. Toť vše. Stotisícové město, jako je Kazaň, musí mít více policistů než takovouhle obrannou armádu.

DRUHÝ DŮSTOJNÍK: Nemohli jsme míti vojska, dokud jsme nesorganisovali kádry a štáby.

ŠVEC: Nic jiného neorganisuujete, než kádry a štáby. (...)

PRVNÍ DŮSTOJNÍK: Padne-li město...

ŠVEC: Město padne – nepřijde-li pomoc... Naše vojsko brání ještě Samaru a Simbirsk, bojují na nikolajevské frontě, proti Saratovu, hájí směr orenburský, zajišťují Jekatěrinburk a celý Ural, hlídají nepokojnou magistrálu, která jediná spojuje nás se světem. Zítra nám nezbude, než abychom se množili dělením... V Syzrani, v Samaře, v Simbirsku, na trati bugulmské a na trati ufimské a na všech tratích, jdoucích na východ až k Vladivostoku jsou naše hřbitovy. Naši ranění přeplňují všechny nemocnice. A jsou to jen těžce ranění. Ostatní jsou zde, při mně. Bojují. A vy se usnášíte...

Medek, Rudolf. *Poručík Švec. Dějství druhé (Kazaň)*.

Dostupné online: http://cs.wikisource.org/wiki/Plukovník_Švec. [20. 7. 2014], stránky nečíslovány.

Podobné úvahy najdeme i v pamětech jiných legionářů (např. kniha Josefa Rezka *S legiemi v bojích za svobodu, viz*

<http://www.smirice.eu/rakousko/legie/smirice/rezek.htm>) [20. 7. 2014]. Také historikové se shodují, že jedním z hlavních problémů opozičních sil byla neschopnost spojit se a razantně vystoupit proti bolševickým vojskům.

- **Demokratická armáda? (říjen 1918)**

MEDEK, Rudolf. *Poručík Švec, dějství třetí (Aksakovo)*,
http://cs.wikisource.org/wiki/Plukovník_Švec [20. 7. 2014], stránky nečíslovány.

1. *Jaký názor vyslovuje v ukázce pan Kódl?*

Pan Kódl soucítí se svým velitelem (*No vědí, pane Švec, von je to zatracenej osud*) a vyjadřuje podporu tradičnímu uspořádání armády (*A co já vím, vojsko je vojsko, rota je rota...*). Demokracie, svoboda, nezávislost a další ideály jsou hodnotami, které si vojáci přejí vybojovat, ale ve válce samotné je zapotřebí, aby velitelé mohli rozhodovat za své podřízené. Prosazování různých, často protichůdných názorů ohrožuje jednotu vojska (*jedny lidi maj vést to vojsko do boje – a druhý lidi tady mezi vojákama zas choděj, a naříkaj, jaká je to prej hrůza, ten boj a to prolévání krve*) a snižuje jeho šance na vítězství (*tenhle divnej galimatiáš v mozkovicích, kerej nám nakonec nedá, abysme jednu věc udělali pořádně a na plnejch sto procent*).

Poznámka:

S problémem demokratizačních reforem se Medek v Rusku střetl několikrát – viz např. jeho vzpomínku na období po bitvě u Zborova (otištěna v komentáři k 3. úkolu u textu *Opojná svoboda*) nebo důvody jeho předčasného odjezdu ze Sibiře a rezignace na vysoké vojenské funkce (více v životopise). Názory na tuto otázku se u legionářů různí, rozdílné pohledy přináší i legionářští spisovatelé.

Ve zmíněném rozkaze plk. Švece šlo o obranu malé stanice Aksakovo. Vojáci ji chtěli opustit a postoupit dále do týlu. Považovali boj za zbytečný. Švec byl naopak přesvědčen, že nebudou-li Aksakovo bránit a neukáží tak bolševikům svou sílu, jejich další ústup na východ se změní v úprk.

Po odmítnutí vojáků splnit rozkaz se Švec v Aksakovu zastřelil. Vojáci poté své rozhodnutí změnili a městečko hájili. Medek plukovníkovu sebevraždu interpretuje jednoznačně jako hrdinský čin, v žádném případě akt zoufalství, ale promyšlený tah, kterým Josef Švec zastavil morální rozpad svého pluku. Jiné hlasy ji ale hodnotí jako zbytečné, přehnané gesto.

F. Peroutka a F. X. Šalda také Medkovi vyčítali, že jeho divadelní Švec je přespříliš čestný a hrdý.

14. 2. 1930 měl premiéru film se stejným názvem jako divadelní hra: Plukovník Švec.

2. Co si o problému myslíte Vy? Může být armáda demokratická, nebo ke svému fungování potřebuje přísnou disciplínu?

Je možné požádat žáky, aby zformulovali svůj názor písemně, připravili si argumenty na jeho podporu, a potom uspořádat ve třídě řízenou diskuzi.

SHRNUTÍ:

(MEDEK, Rudolf. *Do nejkrásnější země světa*. Praha: Moderní nakladatelství E. K. Rosendorfa, 1922, str. 14.)

V červenci 1919 Medek odjel z Ruska. V myšlenkách se vrací k událostem, které mu přinášejí nejvíce otázek. Na jaře 1917 začíná ruská revoluce, pro Medka období chaosu, bídy a krveprolití (*vše náhle ... se kamsi řítí; nepřehledné stepi krve, smrti a hladu*). Vzpomíná na období „mohutného snu“, kdy Čechoslováci dobývali ruská města, byli obyvateli vítáni jako hrdinové a doufali, že snad Rusku pomohou od bolševické nadvlády (chtěli jsme splatit Rusku velikým činem). Stále pro ně byl a je velikým slovanským bratrem, k němuž se upíraly naděje už prvních obrozenců (*naději, již z něho čerpalo naše plémě po věky*). Následující měsíce však přinesly rozčarování, nebylo možné spolehnout se na spojence a v závěru už ani na sebe. (*Vím nyní, že je konec. Že došly síly.*)

3. JIZVY

S pomocí medailonu Rudolfa Medka určete, ke kterým událostem, jež ovlivnily Medkův život a tvorbu, se vztahují jednotlivé ukázky.

I.

- **Rudolf Medek: Matky (nepublikovaný esej)**

(MEDEK, Rudolf. *Matky*. Nepublikovaný strojopis. Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Rudolf Medek, 1090.)

Ztráta matky v dětském věku. Říká-li na konci „*Věděl jsem nezvratně: tak mne milovala, takto by mne bývala milovala.*“, mluví o své zesulé matce, jejíž láska mu jako dítěti velmi chyběla. Mateřství je téma, které se objevuje v jeho díle opakovaně.

II.

- **Rudolf Medek: Píseň (ze sbírky *Láska a smrt*, 1925)**

(MEDEK, Rudolf. *Láska a smrt: verše intimní*. Praha: Dr. Ot. Štorch-Marien, 1925. Ed. Aventinum, sv. 107, str. 48.)

Smrt prvního dítěte, dcery Evy. Básnická sbírka *Láska a smrt* nejúplněji hovoří o žalu, který Medek po jejím skonu prožíval. „*Dívka neumřela, pouze spí*“, utěšuje se v citované básni.

III.

A) Rudolf Medek v Národních listech 28. 9. 1938

(Citováno podle: KOCOUREK, Katya, *Čechoslovakista Rudolf Medek: politický životopis*. Praha: Mladá fronta, 2011, str. 197.)

B) Eva Medková: Slavíček a Medek v mých vzpomínkách (nepublikováno)

(MEDKOVÁ, Eva. *Slavíček a Medek v mých vzpomínkách*. Nepublikovaný strojopis. Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Rudolf Medek, 1090.)

Mnichovská dohoda 1938, Benešovo rozhodnutí nebojovat bylo pro Medka těžkou ránou, jak o tom svědčí jeho publicistické stati i gesto vrácení vojenských vyznamenání Francii a Velké Británii. V červnu 1939 byl hospitalizován s nervovým onemocněním v nemocnici na Bulovce.

I Eva Medková naznačuje, že byl v té době zlomeným člověkem (...*město, jež přijímalo /.../ ty, kterým život byl únavou a tíhou*).

V létě 1940 se Medek na krátký čas vrátil domů, ale musel být znovu převezen do nemocnice. Nečekaně tam zemřel na zánět pobřišnice, v pouhých 50 letech.

SEZNAM PRIMÁRNÍ LITERATURY

KOCOUREK, Katya. *Čechoslovákista Rudolf Medek: politický životopis*. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2326-9.

MEDEK, Rudolf. *Do nejkrásnější země světa*. Praha: Moderní nakladatelství E. K. Rosendorfa, 1922.

MEDEK, Rudolf. *Láska a smrt: verše intimní*. Praha: Dr. Ot. Štorch-Marien, 1925. Ed. Aventinum, sv. 107.

MEDEK, Rudolf. *Voják a bůh Dionysos*. 2. rozšířené a oprav. vyd. Praha: J. R. Vilímek, 1931.

MEDEK, Rudolf. *Pout do Československa: válečné paměti a vzpomínky z let 1914-1920. 4, V zajetí ruské revoluce*. Praha: J. Otto, 1934.

MEDEK, Rudolf. *Mohutný sen: legionářská epopéj*. 1. vydání v exilu. Curych: Konfrontace, 1980. ISBN 3-85770-090-4. Vychází po 40 letech nacistického a komunistického indexu poprvé v exilu.

MEDEK, Rudolf, JUSTL, Vladimír, ed. a MEDEK, Ivan, ed. *Odvrhnutý básník*. Praha: Torst, 2002. Edice poezie; sv. 50. ISBN 80-7215-170-3

MEDEK, Rudolf. *Poručík Švec*. Dostupné online: http://cs.wikisource.org/wiki/Plukovník_Švec. [20. 7. 2014]

MEDEK, Rudolf. *Matky*. Nepublikovaný strojopis. Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Rudolf Medek, 1090.

MEDKOVÁ, Eva. *Slavíček a Medek v mých vzpomínkách*. Nepublikovaný strojopis. Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Rudolf Medek, 1090.

RUDOLF MEDEK (1890 – 1940)

© Spolek ČŠBH. Licence CC BY-NC-ND <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> Projekt byl podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci dotačního Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání v roce 2014.